

A KÖZÖSSÉGI MÉDIA SZEREPE A FOLYAMATOS RÉSZVÉTELT IGÉNYLŐ POLITIKAI TŰNTETÉSEK FENNTARTÁSÁBAN

A 2013-AS BUDAPESTI EGYETEMFOGLALÁS SZOCIÁLPSZICHOLÓGIAI ELEMZÉSE

KENDE Anna – UJHELYI Adrienn – LANTOS Nóra Anna
ELTE PPK Társadalom- és Nevelépszichológia Tanszék
kende.anna@ppk.elte.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A politikai részvétel formái jelentősen átalakultak, a közösségi média a szervezés és a mobilizáló politikai viták első számú színterévé vált. A kollektív cselekvés melletti elköteleződés egyéni motivációkra szorítókozó szociálpszichológiai magyarázóelveinek tehát tekintetbe kell venniük a közösségi média szerepét is (McGarty, Thomas, Lala, Smith és Bliuc, 2013). Továbbá nemcsak a mozgósítás kérdései alakultak át, hanem világszerte egyre inkább elterjedni látszanak a nem egyszeri vagy ismétlődő támogatást megkívánó akciók, hanem hosszan elhúzódó és folyamatos részvételt megkövetelő tüntetési formák is. Kutatásunk arra kereste a választ, hogyan határozzák meg a hosszantartó politikai akciókban való kitartó részvételt az egyéni motivációk, a személyiség és a közösségimédia-használat. A válaszokat a 44 napig tartó 2013-as budapesti Egyetemfoglalás kapcsán igyekeztünk megadni. *Módszer:* Kérdőíves eljárásban (N = 141) az Egyetemfoglalás elején, közepén és végén mutatott aktivitási szintet elemeztük, a részvételt meghatározó egyéni motivációk (átpolitizált kollektív identitás, érzelmek, motivációk), a közösségimédia-használat és személyiség önjellemzései alapján. *Eredmények:* Lineáris regresszió segítségével az általános politikai aktivitás és az azonosulás szerepét azonosítottuk az Egyetemfoglalás teljes időszakában, de a kitartó részvétel prediktoraként pozitív előjellel a közösségi média közösségépítő funkciója és negatív előjellel a lelkiismeretesség is kiemelkedik. A klaszteranalízissel létrehozott különböző tüntetői csoportok összehasonlítása pedig azt támasztja alá, hogy az eltérő online és offline aktivitási mintázatok mögött a motivációk eltérő konstellációja áll. *Következtetések:* A motivációk, a közösségimédia-használat és a személyiség területén talált eredményeink világosan megmutatják, hogy a folyamatos jelenlét igénylő politikai akciók megértéséhez a szociálpszichológia eddigi eredményeivel összhangban álló, de azokat kiegészítő magyarázóelvekre van szükség.

Kulcsszavak: politikai aktivizmus, kollektív cselekvés, online aktivizmus, diáktüntetések, közösségi média

Köszönetnyilvánítás: Köszönjük Hunyady Györgynek a tanulmányunk egy korábbi verziójával kapcsolatos értékes észrevételeit, továbbá köszönjük az Egyetemfoglalás 141 résztvevőjének és szimpatizánsának, hogy kitöltötték kérdőívünket.

*

Az arab tavasz tüntetéssorozat, a világ különböző nagyvárosaiban felbukkanó Occupy tüntetések, a spanyol Indignados mozgalom, a törökországi Taksim Gezi park eseményei vagy az újonnan fellendülő diákmozgalmak és egyetemfoglalások világszerte arra utalnak, hogy a folyamatos, éjjel-nappal fenn tartott tüntetési formák egyre elterjedtebbek a világban. E politikai megnyilvánulási forma általánossá válása felveti, hogy külön is érdemes lehet a hosszantartó politikai akciókat vizsgálni az egyszeri vagy ismétlődő tüntetések mellett, amelyekkel a szociálpszichológiai kutatások eddig elsősorban foglalkoztak (az ezzel kapcsolatos összefoglalókat lásd pl. Klandermans, 1984; van Stekelenburg és Klandermans, 2010; van Zomeren és Iyer, 2009).

A közösségi média kiemelkedő szerepét széles körben elismerte a szakmai és laikus közönség a fent felsorolt események kapcsán. A közösségi oldalak szolgálták a hatékony és olcsó szervezés első számú eszközéül (Comunello és Anzera, 2012; Tufekci és Wilson, 2012), ezek a felületek jelentették az eseményekről szóló beszámolók fő forrását, és itt zajlottak a legfontosabb identitásformáló politikai viták is (Alberici és Milesi, 2012; Eltantawy és Wiest, 2011; McGarty et al., 2013). Mindezek ellenére a kutatások közvetlenül nem vizsgálták sem azt, hogy a közösségi média milyen szerepet játszik a hosz-

szantartó politikai akciók fennmaradásában, sem azt, hogy a folyamatos részvételt követelő események motivációs háttere eltér-e az egyéb politikai részvételi formák motívumaitól. Kutatásunk során tehát arra keressük a választ, hogy szükség van-e új és elkülönült magyarázóelvekre annak megértéséhez, hogy mitől jönnek létre és maradnak fenn az online és offline aktivizmus közegeiben keletkező hosszantartó politikai tüntetések.

Ez a kérdés Magyarországon különösen aktuális, hiszen maga a politikai részvétel, azon belül pedig a különböző közösségi szintű ellenállási formák még a környező országokhoz viszonyítva is rendkívül alacsonyak (Bartal, 2011; Göncz, 2012; Kern és Szabó, 2011). Így egy sokakat foglalkoztató kérdés lehet, hogy a közösségi médiában szerveződő akciók és az internet felületén kinyilvánított politikai vélemények milyen mértékben és mennyire tudják előre jelezni a politikai részvétel egyéb formáit. Legyen szó akár civil szervezet vagy párt tüntetéséről, akár magáról a választási részvételről, a kérdés az, hogy a virtuális és a fizikai térben mutatott viselkedés milyen összefüggésben áll egymással.

Kutatásunk témája, az Egyetemfoglalás, illetve a diáktüntetések általában is felvetik azt a kérdést, hogy a politikai nyomásgyakorlás formái tartósan átalakultak-e Magyarországon, és a szélsőjobbaldali fiatalok hatékony mozgósításán túl (Bartlett, Birdwell, Krekó, Benfield és Győri, 2012) tud-e a közösségi média a politikai megmozdulások motorjává válni.

A 2013 elején lezajlott egyetemfoglalási akció apropója kapcsán vizsgáltuk meg a kérdést. 2013. február 11. és március 25. között, vagyis hat héten keresztül fiatal aktivisták tartották elfoglalva az ELTE Bölcsészettudományi Karának egyik nagyelőadóját.

Az egyetemfoglalást mint tüntetési módot több külföldi példa is inspirálhatta, ahogy az Egyetemfoglalás esztétikája is tükrözte a mai globális ellenállási formákat, vagyis hasonló szlogenekkel, hasonló szimbólumokkal, illetve a bázisdemokrácia megvalósításának hasonló eszközeivel, vitakultúrájával találkozhattunk itt is. A közvetlen kiváltó okot egyértelműen a kormány különböző felsőoktatással kapcsolatos intézkedései és az Alaptörvény negyedik módosítása szolgáltatta. Az Egyetemfoglalás a diáktüntetések 2011 óta tartó több hullámának egyik jelentős eseménye volt, a tudományos érdeklődés számára pedig azért is érdemelt kiemelt figyelmet, mert egy önálló identitást kapott eseménnyé vált (neve és Facebook-csoportja is lett), és emellett ritka lehetőséget kínált arra, hogy egy hosszabb ideig tartó akció egészét, elejét, közepét, végét vizsgálni lehessen. A fizikai térben történő foglalás online követhető volt *live streaming* segítségével, illetve a különböző közösségi médiaoldalak és blogok végig fontos szerepet játszottak az események szervezésében és az Egyetemfoglalással kapcsolatos viták helyszínéül is.

A résztvevők száma 4-500 főnél tetőzött, a kezdeti lelkesedést követően a különböző fórumokra és kiemelt eseményekre egy-kétszáz ember ment el. A helyszínen alvók száma néhány tucatról apadt tízes nagyságrendűre. A részvétel hanyatlásának kérdésével a szervezők maguk is foglalkoztak, és igyekeztek újra és újra felkelteni az emberek érdeklődését az Egyetemfoglalás iránt. Ez az esemény tehát rendelkezik minden ismérvével a folyamatos jelenlétet megkövetelő, hosszantartó politikai tüntetésnek, amely egyszerre zajlik offline és online formában, így kutatásunk számára megfelelő vizsgálati terepet kínált.

A KOLLEKTÍV CSELEKVÉS SZOCIÁLPSZICHOLOGIÁJA

A szociálpszichológia évtizedek óta keresi a választ arra a kérdésre, hogy mi kell ahhoz, hogy egy hátrányos helyzetbe került társadalmi csoport tagjai fellépjenek az őket ért hátrány ellen, mégpedig a kollektív cselekvés definíciója értelmében ezt úgy tegyék, hogy ezáltal ne csak a saját egyéni problémáikat oldják meg, hanem a csoport egészének a helyzetén javítsanak. A sok száz eddigi vizsgálat eredményei alapján egészen biztosan kijelenthetjük, hogy az elszenvedett sérelmek és hátrányok alapján a kollektív cselekvési formákban való részvétel nem jelezhető előre, és kialakulása legszorosabban a csoportot érő negatív visszajelzések miatt a társas identitás fogalmához kapcsolódik (Klandermans, 1984; Reicher, 1984; Tajfel és Turner, 1979). Egy 182 vizsgálat metaanalízisét bemutató elemzés alapján megállapíthatjuk, hogy a kollektív cselekvés iránti elköteleződést mindekelőtt az alábbi egyéni motivációk határozzák meg: (a) az átpolitizált kollektív identitás, amelyre hat (b) az észlelt igazságtalanság tapasztalata és (c) a csoport hatékonyságára vonatkozó hiedelmek (van Zomeren, Postmes és Spears, 2008). Vagyis a csoporthoz tartozás, a helyzet kapcsán átélt érzelmek, és a változtatás lehetőségei egyaránt fontosak ahhoz, hogy egy személy elköteleződést mutasson valamely kollektív cselekvési forma felé.

Az identitás átpolitizálódása arra utal, amikor egy személy tudatosan részt vállal a csoportot érő hátrány leküzdésére irányuló politikai küzdelmekben, így az átpolitizált identitás gyakran kapcsolódik valamilyen szervezetben vagy politikai mozgalomban vállalt tagsággal is (Simon és Klandermans, 2001). Ezt a fajta szervezeti tagságot azonban semmiképp nem tekinthetjük az átpolitizált

kollektív identitás elengedhetetlen előfeltételének (Stürmer és Simon, 2004), sőt hasonlóan erős elköteleződés nemcsak társadalmi csoportokhoz tartozás miatt, hanem véleményközösségen alapuló csoporttagságok mentén is létrejöhet, és akár ugyanolyan erős mozgósító tényezővé válhat. Az észlelt igazságtalanság kapcsán megélt érzelmek ebben az esetben éppen olyan erősek, mint amit a saját társadalmi csoportot erő hátrány miatt élünk át (Bliuc, McGarty, Reynolds és Muntele, 2007; Thomas és McGarty, 2009).

A motiváció alapját jelentő identitás mellett a változtatás lehetősége és a siker reménye is elengedhetetlen aspektusa a kollektív cselekvésnek, habár az, hogy egy politikai tüntetés eléri-e a kitűzött célját vagy sem, elsősorban az instrumentális motívumok mentén szerveződő eseményeknél játszik fontos szerepet, mint például a megszorítások elleni tüntetések vagy szakszervezeti sztrájkok során. Ezzel szemben az ideológiai alapú tüntetéseknel a részvétellel kapcsolatban átélt morális kötelesség jelentősebb lehet, mint az, hogy a tüntetés eléri-e a célját vagy sem, így az érzelmi alapot jelentő észlelt igazságtalanság kerül előtérbe e politikai akciók során (van Stekelenburg és Klandermans, 2010; van Stekelenburg, Klandermans és van Dijk, 2009; Zaal, van Laar, Ståhl, Ellemers és Derks, 2012). Ugyanakkor nem minden kollektív cselekvési formát tudunk egyértelműen instrumentális vagy ideológiai alapúként azonosítani, és többek között a magyarországi diáktüntetések támogatóiról is nehéz megmondani, hogy inkább a felsőoktatással kapcsolatos intézkedések instrumentális megakadályozása, vagy a kormányellenes ideológiák motiválták-e nagyobb mértékben őket.

Hosszantartó akciók és a tüntetésektől való elfordulás kérdése

Annak érdekében, hogy a hosszantartó, folyamatos jelenléteket igénylő politikai akciók speciális aspektusait feltárjuk, a részvétel fent ismertetett motívumait kell e tüntetések specifikumaival összevetni. Ennek az egyik lehetséges útja, ha elsőként a kollektív cselekvésekből való kiábrándulás szociálpszichológiáját vizsgáljuk, vagyis azt nézzük meg, hogy miért fordulnak el egyes emberek egy adott ügytől vagy eseménytől, hiszen a kérdés éppen az, hogy ki az, aki hosszabban, és ki az, aki kevésbé hosszán tart ki egy adott ügy mellett. A politikai megmozdulások vagy azért érnek véget, mert céljaikat illetve azok jelentős részét elérve a további tüntetés értelmetlenné válik, vagy a tüntetők csökkenő támogatása miatt elfogynak az akció résztvevői. Ez a csökkenő támogatás előállhat kiábrándulás, érzelmi kifáradás vagy a megerősítések hiánya miatt is. Bár a szakirodalom viszonylag keveset foglalkozott a kiábrándulás témakörével, mégis aránylag egyértelműnek tűnik az az összefüggés, hogy az erős érzelmekkel kísért események egy idő után érzelmi kifáradáshoz vezethetnek, míg az instrumentális alapon szerveződött akciók résztvevőit az eredménytelenség fordíthatja el az ügytől (van Stekelenburg és Klandermans, 2010). A hatékonyság és az egységesség megélésének a hiánya szintén kiábrándítóan hat, és az ügytől való elforduláshoz vezet (Drury, Cocking, Beale, Hanson és Rapley, 2005).

Ezzel szemben a siker percepciója hosszú távon is pozitív hatást tud gyakorolni az elköteleződésre, és önmagában is a további részvétel motívumává válhat (van Zomeren, 2013). Ugyanakkor még siker hiányában is fennmaradhat egy akció, ugyanis a meglévő

hatalmi struktúrákkal szemben létrejött akciók fenntartásának a képessége önmagában is megerősítő (empowering) tud lenni. Tehát egy hosszantartó politikai tüntetés az átpolitizált kollektív identitás forrásává válhat, és ezáltal a további elköteleződés motívuma lehet (Drury et al., 2005; Drury és Reicher, 2005). Mindezen felül az észlelt hatékonyság a sikeres mozgalomépítésből és az eredeti céloktól eltérő kritériumok mentén definiált sikerekből is legalább annyira következhet, mint a célok tényleges eléréséből (Hornsey et al., 2006). A hatékonyság észlelése azonban erősen kontextualizált jelenség, a demokratikus intézmények szilárdságának különböző szintjeivel összefüggésben annak szintje egészen eltérő kritériumok alapján állapítható meg, és ennek következtében a szilárdabb talajon álló demokráciákban jellemzően magasabb a tüntetések során megélt észlelt hatékonyság (Corcoran, Pettinicchio és Young, 2011). Tehát a kollektív cselekvés egyéni prediktorai politikai és kulturális kontextusba ágyazottak, és az észlelt hatékonyságon keresztül hatást gyakorolnak a tüntetések céljaira és eszközeire is.

A közösségi média hatása a kollektív cselekvésre

A közösségi média politikai aktivizmusra gyakorolt hatása tagadhatatlanul óriási és sokrétű. Hatását alapvetően három területen érhetjük tetten: (a) az információáramlás sebessége és a tüntetésszervezés folyamatainak felgyorsulása, (b) az identitás átpolitizálódása online közösségekben, csoporton belüli és csoportközi kommunikáció során, (c) észlelt hatékonyság a közösségi média instrumentális jellege miatt (Eltantawy és Wiest, 2011; McGarty et al., 2013; Postmes és Baym, 2005; Rainie, Smith, Schlozman, Brady és Verba, 2012; Tufekci és Wilson,

2012). Az online aktivizmus jelensége azonban ellentmondásos fogadtatásra lelt a kutatók körében. A fő aggályt az ún. behelyettesítő aktivitás hipotézise vagy a klicktivizmus fogalma („slacktivism”) jeleníti meg (Christensen, 2011), amely azt a kérdést fogalmazza meg: vajon nem helyettesíti-e be a blogírás, a lájkolás, a posztolás és a megosztás a fizikai térben történő részvételt, és nem jár-e azal az eredménnyel, hogy az emberek még a számukra jelentős ügyekben sem hallatják fizikai valójukban a hangjukat, hanem csupán valamely közösségi oldalon teszik ezt. Ezt az aggodalmat az eddigi felmérések alapvetően cáfolták, semmiképpen sem beszélhetünk egy általános negatív hatásról. Éppen ellenkezőleg, a közösségi médiában való részvétel nemhogy csökkentené az aktivitási hajlandóságot, hanem növeli is azt, jelentősen nagyobb politikai tudatosságot és aktivitást eredményezve a világ minden részén (Rainie et al., 2012). Ennek a mozgósító hatásnak vált emblemikus példájává az arab tavasz tüntetéssorozat is.

A közösségi felületek mobilizáló és megerősítő (empowerment) jellegét (Nam, 2012) és a politikai kérdésekben való nagyobb tudatosságra és elköteleződésre gyakorolt hatást számos kutatás támasztotta alá (Postmes és Brunsting, 2002). Ráadásul nemcsak az a kérdés, hogy az „általános” aktivizmusra milyen hatást gyakorolnak a közösségi felületek, hanem az online aktivizmust önmagában is legitim cselekvési formaként kell elismernünk, amely akár éppen olyan hatékony lehet, mint egy fizikai térben létrejövő esemény (Carty és Onyett, 2006). Postmes és Brunsting (Postmes és Brunsting, 2002) vizsgálatai ráadásul azt állapítják meg, hogy az online és az offline aktivizmus egyéni prediktorai a legtöbb ponton azonosak, közülük kiemelkedik az általános aktivizmus, amely

mind az online, mind az offline politikai részvétel legerősebb prediktora, de kivételt képez az észlelt hatékonyság, amely az online aktivizmus területén magasabb, és az identifikáció, amely pedig az offline akciókban játszik nagyobb szerepet.

A közösségimédia-használatban mutató ismert egyéni különbségek alapján fontosnak tűnik az online és offline aktivizmus összefüggéseit tárgyaló kutatásunkban a személyiségtényezők szerepét is figyelembe venni. A személyiségfaktorok ugyanis hatást gyakorolnak a közösségimédia-használat minőségi és mennyiségi elemeire egyaránt. Az eddigi kutatások a legkövetkezetesebb kapcsolatot az extraverzió és a közösségi médiához való csatlakozás, az ismerősök hálózatának mérete és a használat típusai között találták, de kimutatták a lelkiismeretesség és az érzelmi stabilitás fordított hatását is a közösségimédia-használatban (Correa, Hinsley és de Zúñiga, 2010; Hughes, Rowe, Batey és Lee, 2012; Ryan és Xenos, 2011). Világos, hogy a közösségi felületek különböző funkciót töltenek be az emberek életében. A barátokkal való személyes kapcsolattartás (Ellison, Steinfield és Lampe, 2007), a társas kapcsolati háló fenntartása (Joinson, 2008), kapcsolatok ápolása (Gosling, 2009), a magány csillapítása mind kiemelkedő interperszonális motivációk a közösségi oldalakon való jelenlétre, emellett a közösségi média információforrásként instrumentális célokat is szolgál (Ellison et al., 2007; Joinson, 2008). Annak ellenére, hogy nem ismerünk olyan vizsgálatot, amely szisztematikus kapcsolatot tárt volna fel e különböző funkciók és a személyiség típusai között, mégis feltételezhetjük az eddigi kutatási eredmények alapján, hogy a különböző használati motívumok és a személyiség között létezik valamiféle összefüggés (Amiel és Sargent, 2004; Hamburger és

Ben-Artzi, 2000; Ross et al., 2009; Tuten és Bosnjak, 2001).

A politikai részvételt meghatározó személyiségtényezőkről is rendelkezésre állnak kutatási eredmények, még ha mennyiségileg el is törpülnek a helyzeti tényezőket előtérbe helyező egyéni motívumok vizsgálata mellett. Például Brandstätter és Opp (2013) vizsgálatai alátámasztották, hogy a nyitottság pozitívan, a neuroticizmus és barátságosság pedig negatívan befolyásolja a politikai részvételt. Mondak, Hibbing, Canache, Seligson és Anderson (2010) pedig a nyitottság mellett az extraverzió konzisztens pozitív hatását is kimutatták. Ennek alapján a politikai részvétel egyéni motivációi mellett (van Zomeren, 2013) a személyiség közvetlen, és a közösségimédia-használaton keresztül közvetett hatását is érdemes figyelembe vennünk, hiszen a hosszantartó politikai akciók során a közösségi média kiemelkedő szerephez jut, és ezáltal az akció melletti elköteleződésre is hatást gyakorolhat.

Az online aktivizmus lehetősége a politikai részvételtől való elfordulás kérdését is átértékelheti, hiszen az elköteleződés költség-haszon aspektusa szempontjából a folyamatos jelenlétet igénylő akciók során törvényszerű, hogy a befektetett költség fokozatosan növekedjen, miközben a haszon ezzel párhuzamosan nem biztos, hogy szintén nő. A költség-haszon elemzések bejósoló hatásával kapcsolatos korai elméletek ugyan némiképp háttérbe szorultak, de ma is kijelenthető, hogy egy politikai akció kevésbé elkötelezett és kevésbé erősen azonosuló tagjai körében a költségek növekedésével a részvétel csökkenni kezd (van Zomeren és Spears, 2009).

Ezzel szemben az erős identitással rendelkező résztvevőket az észlelt hatékonyság eleve kevésbé befolyásolja, sőt rájuk amúgy is kevésbé jellemző, hogy a ténylegesen elért

sikert tekintenek a hatékonyság egyetlen kritériumának (Blackwood és Louis, 2012). Azonban az online aktivizmus költségei az offline részvételhez képest annyira alacsonyak lehetnek, hogy ha a költség-haszon számítások egyáltalán szerepet kapnak, akkor az online aktivizmus reális alternatívájává válhat a fizikai térben történő eseményeknek mindazok számára, akiknek az offline részvétel költségei már nem vállalhatók. Ez végső soron megerősítené a behelyettesítés hipotézisével és a klikktivizmussal kapcsolatos félelmeket is, de lehetőségként merül fel az is, hogy egy hosszantartó, folyamatos jelenléte igénylő akciótól történő (átmeneti) elfordulás vagy eltávolodás esetén az online aktivizmus a folyamatosan fenntartott megerősítés (empowerment) egyetlen forrásává válik, és nem behelyettesítő, hanem éppen fenntartó szerepet kap, tulajdonképpen létrehozva a támogatók egy könnyen elérhető és esetlegesen újramobilizálható körét.

A kutatás fő célja és hipotézisei

Kutatásunk az Egyetemfoglalás 44 napjára összpontosítva vizsgálja meg, hogy melyek a folyamatos jelenléte igénylő politikai tüntetéseken való részvétel egyéni prediktorai a közösségi-média-használattal is összefüggésben. Az Egyetemfoglalás behatárolt, de mégis hosszantartó időkerete, az éjjel-nappali részvételi lehetőség a következő kutatási kérdések megvizsgálását tette lehetővé:

Mi a különbség azon résztvevők között, akik kitartóan részt vesznek egy hosszantartó, folyamatos jelenléte igénylő politikai tüntetésben, és akik idővel elfordulnak tőle?

Hogyan határozzák meg a hosszantartó politikai akciókban való kitartást az egyéni motivációk, a személyiség és a közösségi-média-használat?

Hipotézisek

Mivel a kutatások eddig kevés figyelmet szenteltek az általunk vizsgált folyamatos jelenléte igénylő politikai tüntetési formának, így a kérdőíves módszerre épülő kutatásunkban többféle, az elköteleződés, a megerősödés (empowerment) és az elfordulás elméleti alapján kialakított prediktor hatását vizsgáltuk meg a következő hipotézisek mentén:

1. Az általános politikai részvétel és az egyéni motivációk pozitívan jósolják be az Egyetemfoglaláson való fizikai részvételt, és negatívan a részvétel csökkenését a tüntetés vége felé haladva.
2. A közösségi média percepció, a közösségi és instrumentális médiahasználat pozitívan jósolja be mind az online, mind az offline részvételt az Egyetemfoglalásban, és negatívan jósolja be a részvétel csökkenését.
3. Az online és offline aktivizmus személyiségjegyekkel való összefüggésére a szakirodalom részben közvetlen, részben közvetett bizonyítékokkal tud szolgálni. Így a személyiségtényezőkre vonatkozó kérdések egy részét hipotézisek formájában, más részüket kérdésként tudtuk ellenőrizni. Feltételezzük, hogy az extravertió pozitívan jósolja be mind az online, mind az offline aktivizmust. A nyitottság pozitívan, a barátságosság és neuroticizmus pedig negatívan jósolja be a fizikai részvételt. A közösségi-média-használat és a lelkiismeretességre vonatkozó összefüggések alapján kérdésünk, hogy a lelkiismeretesség bejósolja-e, illetve hogyan jósolja be az online aktivizmust.
4. A költség-haszon elemzés a részvétel hanyatlását jobban jósolja be a kevésbé azonosuló résztvevők esetében, mint az erősen azonosulóknál.

MÓDSZER

Minta

A résztvevők, akiket a saját Facebook-oldalukon (a Hallgatói Hálózat és az Első Magyar Egyetemfoglalás oldalán) értünk el, egy online kérdőívet töltöttek ki. A kérdőív három hétig volt elérhető 2013 augusztusában. 141 (férfi = 48,2%; M kor = 29,6 év; SD = 12,6 év) személy töltötte ki az online kérdőívet, kétharmaduk egyetemi hallgató volt. A hozzáférés-alapú mintánk így nem reprezentatív az Egyetemfoglalásban részt vevőkre nézve.

Mérőeszköz

A kérdőív három nagyobb részből tevődött össze:

(a) a tüntetés három különböző szakaszában (eleje, közepe és vége) történt aktivitásra vonatkozó információk, illetve az általános politikai aktivitás;

(b) motivációval és érzelmekkel kapcsolatos kérdések: a szervezőkkel, egyetemfoglalókkal való azonosulás mértéke, a közösségimédia-használat motivációi, és a részvétellel kapcsolatos észlelt hátrányok és sikerek;

(c) személyiségtényezők felmérése, továbbá néhány alapvető demográfiai adat.

(a) Az Egyetemfoglalást az időbeli változások kimutatása érdekében három kéthetes szakaszra osztottuk, ily módon felmérve és összehasonlítva a folyamat elejét, közepét és végét az offline és online aktivitás szempontjából. A visszaemlékezést segítő jelentős eseményekkel próbáltuk illusztrálni a szakaszhatárokat. A tüntetés eleje a kezdeti elköteleződést és átmenetiséget tükrözi feltevézéseink szerint, míg a második és leginkább az utolsó szakasz a kitartás indikátora.

A tüntetés elején, közepén, illetve végén mutatott aktivitást három, az alábbihoz hasonló itemekkel mértük: „*Próbáljon visszaemlékezni, hogy kb. hány alkalommal fordult meg az A épület 47-es termében!*” A válaszokat ötfokú Likert-skálán kértük (1: egyszerű sem – 5: majdnem minden nap), a három item szakaszonként számított átlagát használtuk az elemzésben (első szakasz: $M = 2,09$; $SD = 1,2$; középső szakasz: $M = 1,79$; $SD = 0,95$; utolsó szakasz: $M = 1,49$; $SD = 0,75$).

Az Egyetemfoglaláson kívüli más diák-tüntetésekben való aktivitást öt itemmel mértük ($\alpha = 0,81$), pl. „*Részt vett a 2012 decemberi utcai diáktüntetésekben?*” Emellett a European Social Survey politikai részvételre vonatkozó hét tételét emeltük be a kérdőívbe, ezek átlagát tekintettük az általános politikai részvétel mutatójának, pl. „*Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy kapcsolatba lépett politikussal, kormányzati, vagy önkormányzati képviselővel?*” Továbbá egy itemmel, Likert-skálán mértük az általános aktivitás szubjektív szintjét: „*Mennyire tartja magát aktívnak a diáktüntetésekben?*” ($M = 3$; $SD = 1,32$)

(b) A motivációkat és az érzelmeket szintén ötfokú Likert-skálán mértük (1: egyáltalán nem – 5: teljes mértékben), majd faktorelemzéssel állapítottuk meg ezek fő dimenzióit. A kérdések egy része van Stekelenburg, Walgrave, Klandermans és Verhulst (2012) kutatásából származik. A motivációk faktorelemzése során maximum likelihood módszerrel, varimax-rotációval két faktort kaptunk. Az ideológiai/instrumentális motiváció faktorhoz ($KMO = 0,848$; faktorsúlyok $> 0,3$; $\alpha = 0,811$) 7 item tartozott, például: „*Azért csatlakoztam az Egyetemfoglaláshoz, mert ki akartam fejezni a nézeteimet.*” A közösségi motivációhoz ($KMO = 0,848$; fak-

torsúlyok $> 0,3$; $\alpha = 0,793$) 3 item tartozott, például: „Azért csatlakoztam az Egyetemfoglaláshoz, mert úgy gondoltam, jó közösségi élmény lesz.”

Az érzelem-tételek két faktoron helyezkedtek el: a negatív érzelmek faktort ($\alpha = 0,83$) két item alkotja, pl. „Felháborítónak találtam a kormány felsőoktatással kapcsolatos intézkedéseit”, míg a pozitív érzelmek faktort ($\alpha = 0,83$) 4 item alkotja, pl. „Azt vártam, hogy jó élmény lesz.”

Az azonosulást két itemmel mértük, pl. „Az egyetemfoglalókkal milyen mértékben azonosul?” ($\alpha = 0,91$). Ezt kiegészítette még egy tétel a célokkal való egyetértésről: „Az egyetemfoglalók célkitűzéseivel milyen mértékben ért egyet?”, illetve két item a személyes érintettségéről ($\alpha = 0,78$), pl. „Ez az ügy jelentős a személyes életemben.”

A hátrányok percepcióját egy nominális változó jelezte: „Érték-e hátrányok amiatt, mert részt vett az egyetemfoglaláson (vagy az azzal kapcsolatos online fórumokon)?”, a sikerpercepciót egy item mérte, szintén ötfokú skálán: „Mennyire értékeli sikeresnek az Egyetemfoglalási akciót?” ($M = 2,95$; $SD = 0,85$)

A közösségi média percepciót ($\alpha = 0,76$) 7 itemmel mértük, ahol különböző jelzők mentén kellett a résztvevőknek állást foglalniuk az ötfokú skálán, pl. „Mit gondol a közösségi médiáról, mennyire fontos/hasznos stb.?” ($M = 3,58$; $SD = 0,62$). A közösségi média-használat motivációiról maximum likelihood módszerrel, varimax-forgatással faktorelemzést végeztünk. Az egyik faktor a közösségi média instrumentális használata lett ($KMO = 0,872$, faktorsúlyok $> 0,3$; $\alpha = 0,843$), ide hét item tartozott, például: „A diákmegmozdulások közösségi felületei

biztosították a legolcsóbb, leghatékonyabb módját az események népszerűsítésének.”

A másik faktor a közösségi média közösség-építő funkciója lett ($KMO = 0,872$; faktorsúlyok $> 0,3$; $\alpha = 0,816$), ide 6 item tartozott, pl. „A diákmegmozdulások közösségi felületei adták a legjobb terepet az eszmecserére, vitákra.”

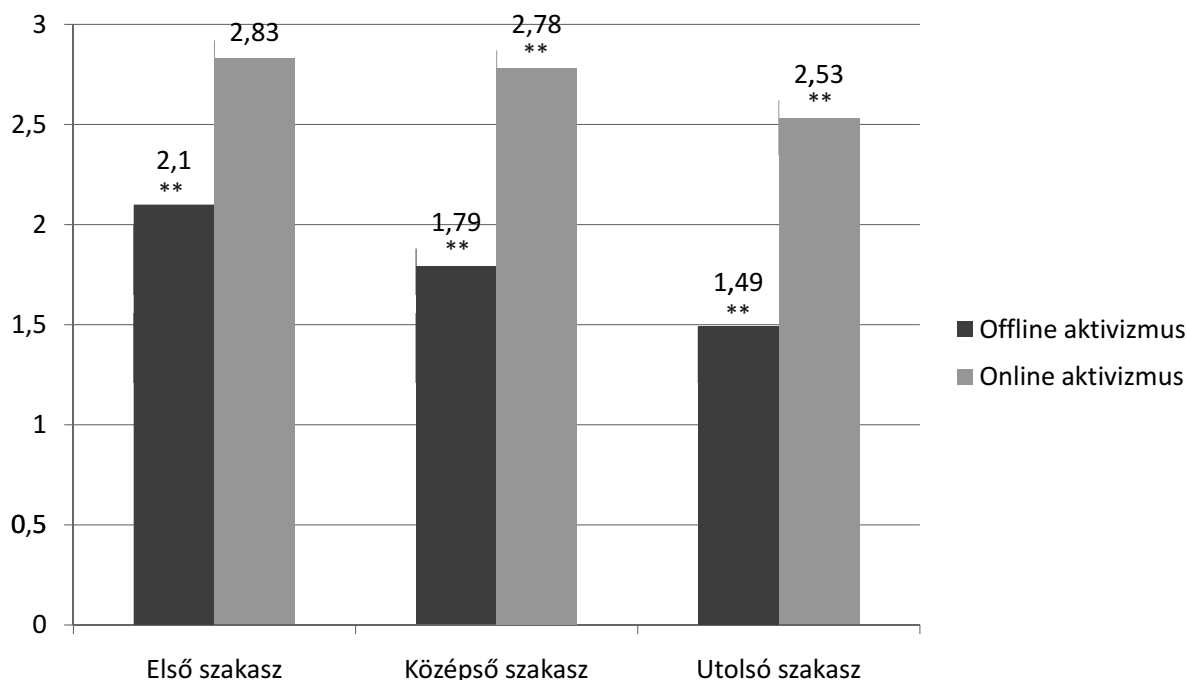
(c) A személyiséget a Big Five magyar egyetemista mintán adaptált 10 itemes változattal mértük (maximum likelihood, varimax-rotáció, $KMO = 0,649$; faktorsúlyok $> 0,32$; Cronbach $\alpha = 0,702$ – $0,821$) (Farkas és Orosz, 2013).

EREDMÉNYEK

A három szakasz aktivitási szintje

A kitöltők ötfokú Likert-skálán jelölték meg, hogy jelen voltak-e egy eseményen, és hogy milyen szinten értékelték magukat aktívnak (3 item alapján), illetve további 3 item vonatkozott az online részvételre (offline részvétel: $\alpha_{\text{eleje}} = 0,82$; $\alpha_{\text{közpe}} = 0,82$; $\alpha_{\text{vége}} = 0,76$; online részvétel: $\alpha_{\text{eleje}} = 0,80$; $\alpha_{\text{közpe}} = 0,77$; $\alpha_{\text{vége}} = 0,75$). Az összetartozó mintás varianciaanalízis (Greenhouse–Geisser-korrekcióval) eredményei szerint az offline részvétel szignifikánsan csökkent a tüntetés három szakaszában [$F(1,386, 194,042) = 62,44$; $p < 0,001$]. Ezzel szemben az online aktivitás magasabbról indult, és kevésbé csökkent az idő múlásával, csak a második és harmadik szakasz között volt szignifikáns az esése [$F(1,562, 218,726) = 16,013$; $p < 0,001$; post hoc teszt, Bonferroni-korrekcióval] (lásd 1. ábra).

1. ábra. Az offline és online részvétel szintjei a tüntetés három szakaszában, 5 fokú skálán jelölve

(**p < 0,001)

Az online és offline aktivizmus bejósoló tényezői a tüntetés három szakaszában

Annak érdekében, hogy megvizsgáljuk a vizsgálatba bevont változók aktivitást bejósoló erejét, hierarchikus regresszióelemzéseket futtattunk le, minden egyes szakaszra vonatkozóan, elkülönítve az offline és az online részvételt. A lehetséges bejósoló változókat három részre osztottuk, ami lehetővé tette, hogy az általános aktivizmus és a személyiség hatását kontrollálhassuk. Az első blokkba a diáktüntetésekkel kapcsolatos általános aktivitás, a politikai részvétel (ESS itemei alapján) és az aktivitási szint szubjektív megítélése került. A második blokk a BFI személyiségfaktorait tartalmazta, míg a harmadik blokk az egyéni motivációk szituatív elemeire utaló változókat, úgymint a részvétel motivációi, az érzelmek, a közösségimédia-használat, a siker percepciója vagy az észlelt hátrányok. A változók között

nem állt fenn erős lineáris összefüggés, amit egyrészt korrelációs mátrix segítségével ellenőriztünk (legalacsonyabb $r = 0,38$; legmagasabb $r = 0,599$), és megvizsgáltuk a multikollinearitás-értékeket is: minden toleranciaérték 0,10 feletti volt (0,625–0,918), illetve a variancianövelő tényező (VIF) 10 alatt maradt (1,026–1,185).

A kezdeti fázisra vonatkozóan az első blokk változói szignifikáns bejósolóerővel bírtak [$F(3, 130) = 73,73$; $p < 0,001$], a három változó a variancia 63%-át magyarázta. Második lépésben a személyiségtényezők kerültek be a modellbe, melyek azonban nem okoztak szignifikáns R^2 változást. A harmadik blokkból egyedül az azonosulás változója járult hozzá a modell magyarázóerejéhez [R^2 változás = 0,056; $F(19, 114) = 14,51$; $p < 0,001$], a végső modell a variancia 70,8%-át volt képes megmagyarázni.

A tüntetés középső fázisában hasonló módon elemeztük az offline részvételt bejósoló tényező-

ket. Az első modell a variancia 51,6%-át magyarázta [$F(3, 130) = 46,185$; $p < 0,001$]. A második blokk személyiségfaktorai közül csak a lelkiismeretesség mint negatív előjelű prediktor ($\beta = -,164^*$) okozott szignifikáns változást [$R^2 = 0,043$; $F(8,125) = 19,76$; $p < 0,05$]. A harmadik, végső modell az elsőhöz képest a variancia további 12%-át tudta megmagyarázni, vagyis összesen 63,9%-ot [R^2 változás = 0,08; $F(19, 114) = 10,61$; $p < 0,001$].

A tüntetésen való kitartás szempontjából a legfontosabb periódus természetesen a tüntetés utolsó szakasza. Ennek eredményei: az első modell a variancia 34,7%-át magyarázta [$F(3, 130) = 23,02$; $p < 0,001$], a második összességében nem volt szignifikáns, de a végső modellben mégis egy személyiségváltozó esetében tapasztaltunk egyedi hozzájárulást (lelkiismeretesség $\beta = -,177^{**}$), és ezzel a harmadik modell a variancia további 10%-át magyarázta. Ebben a harmadik modellben az azonosulás bírt legnagyobb bejósolóerővel, összességében a variancia 48%-át tudták megmagyarázni a vizsgált változók [$F(19, 114) = 5,57$; $p < 0,001$].

Figyelembe véve, hogy az online aktivitás szintje a tüntetés folyamán viszonylag állandó maradt, a három szakaszra vonatkozó modellek is nagyon hasonlóan alakultak. Bár az első blokk elemei összességében számottevő bejósolóerővel bírtak az első szakasz online aktivitására vonatkozóan [$F(3, 130) = 12,576$; $p < 0,001$], a három változó közül csak az aktivitás szubjektív szintje bizonyult szignifikánsnak ($\beta = 0,323^{**}$). A második blokk elemeinek beléptetése nem okozott érdemi változást. A harmadik blokk változóival együtt a végső modell a variancia 46,8%-át magyarázta [$F(19, 114) = 5,28$; $p < 0,001$].

A középső szakaszra vonatkozóan az első modell változói 21,4%-ot magyaráztak [$F(3, 130) = 11,08$; $p < 0,001$], a második

modell nem volt szignifikáns, de a harmadik körben az egyik személyiségváltozó, a barátságosság negatív értékkel mégis annak bizonyult ($\beta = -,204^{**}$), a végső modell a variancia több mint felét (54,7%) magyarázta [$F(19, 114) = 7,26$; $p < 0,001$].

Az utolsó szakaszban az aktivitás szubjektív szintje mindhárom modellben szignifikáns bejósolóerővel bírt. Az első modell a variancia 22,9%-át [$F(3,130) = 12,91$; $p < 0,001$], a második a 24%-át, a harmadik pedig az 54%-át tudta megmagyarázni [$F(19,114) = 7,04$; $p < 0,001$]. Az egyes változók értékeit az 1. táblázatban foglaltuk össze.

A résztvevők különböző típusai

Következő célunk a különböző részvételi profillal leírható csoportok azonosítása volt a mintán belül (2. és 3. ábra). Ennek érdekében „k-means” klaszteranalízist futtattunk le a három szakaszban mutatott online és offline részvétel alapján. Az analíziseket többször is megismételtük, 2 és 6 közötti klaszterszámot megjelölve, melyek közül a négyklaszteres megoldás bizonyult legstabilabbnak.

Az első klaszter ($n = 18$) a legaktívabb résztvevőket takarta – ez az ún. *keménymag* –, akik a legtöbb eseményen jelen voltak és aktívan részt is vettek azokban, mely aktivitás relatíve stabil maradt és csak a vége felé csökkent kismértékben. A második klaszter tagjai ($n = 32$) az ún. *aktív csoport*, a részvételük az előző csoporthoz hasonló mintázatot mutatott, azzal az eltéréssel, hogy mind online, mind offline téren alacsonyabb volt. A harmadik klaszter ($n = 49$), azokat a személyeket foglalta magában, akik ritkán vagy szinte egyáltalán nem voltak személyesen jelen a tüntetés különböző eseményein, de online aktivitásuk nagyon magas volt mindhárom szakaszban és nem is nagyon csökkent az események végére sem. Őket *online aktivistáknak*

1. táblázat. Az offline és az online aktivizmus bejósoló tényezői a tüntetés három szakaszában

	Kezdeti szakasz	Beta	Középső szakasz	Beta	Utolsó szakasz	Beta
Offline aktivizmus	általános aktivitás	0,419**	általános aktivitás	0,399**	azonosulás	0,365**
	aktivitás szubjektív szintje	0,353**	azonosulás	0,3185**	aktivitás szubjektív szintje	0,257*
	azonosulás	0,225*	aktivitás szubjektív szintje	0,275**	általános aktivitás	0,25*
	hátrányok	0,146*	közösségi média: közösségépítő használat	0,184**	közösségi média: közösségépítő használat	0,189**
	ESS	-0,144*	lelkiismeretesség	-0,164**	lelkiismeretesség	-0,177**
Online aktivizmus	azonosulás	0,319*	azonosulás	0,412**	azonosulás	0,523**
	közösségi média: közösségépítő használat	0,287**	közösségi média: közösségépítő használat	0,338**	aktivitás szubjektív szintje	0,324**
	közösségi média: instrumentális használat	0,203*	közösségi média: instrumentális használat	0,264**	közösségi média: közösségépítő használat	0,275**
			barátságosság	-0,204**	közösségi média: instrumentális használat	0,193*
					barátságosság	-0,148*

Megjegyzés: Dőlt betűvel az új bejósoló tényezőket jelöltük meg. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

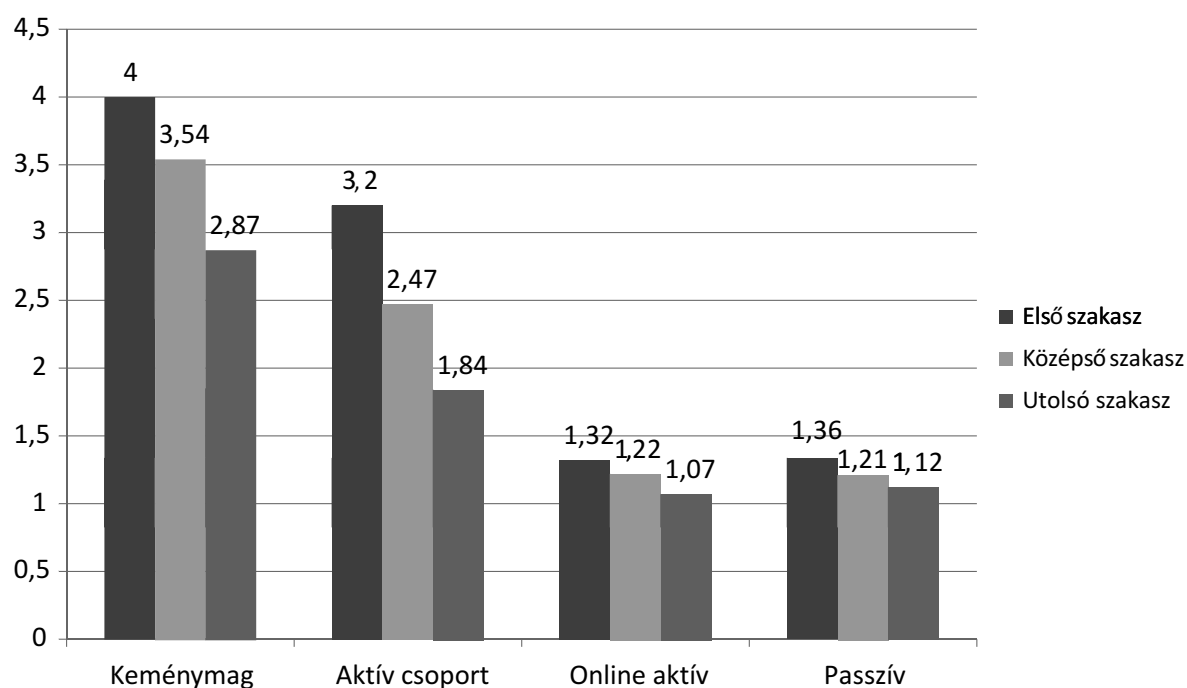
neveztük el. Az utolsó klaszterbe tartozók ($n = 42$) szembenően *passzívak* voltak a többi csoporthoz képest, miközben az eseményekkel kapcsolatos szimpátiájukat tükrözte, hogy ennek ellenére kitöltötték a kérdőívünket, amely az esemény résztvevőit vagy szimpatizánsait szólította meg.

Az első csoportba tartoztak a legfiatalabb válaszadók ($M = 23,61$; $SD = 3,66$), hozzájuk hasonló életkorú volt az aktív csoport is ($M = 24,03$; $SD = 7,27$), míg a maradék két csoportban az átlagéletkor 30 év felett volt nagyobb életkori különbségekkel (online aktivisták: $M = 33,75$; $SD = 14,9$; passzívak $M = 31,57$; $SD = 13,16$).

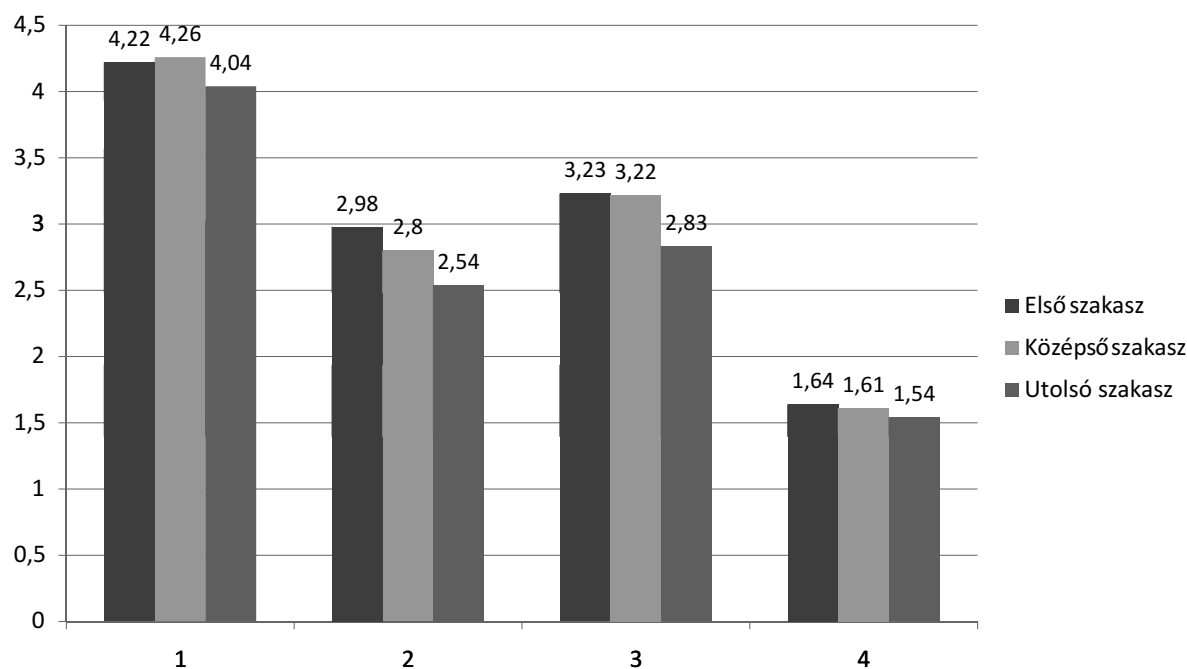
A kapott klaszterek közti különbségeket varianciaanalízis segítségével vizsgáltuk meg

(2. táblázat). A diáktüntetésekben mutatott *általános aktivitásban* és az *aktivitási szint szubjektív megítélésében* is szignifikáns különbségeket találunk az egyes klaszterek között, kettéválasztva a két aktívabb csoportot a csak online aktívak és a passzívak csoportjaitól [ANOVA, post hoc Tukey-próba általános aktivizmus: $F(3, 137) = 24,094$; $p < 0,000$; $\eta^2 = 0,34$; az aktivitás szubjektív szintje: $F(3, 137) = 31,002$; $p < 0,000$; $\eta^2 = 0,412$]. Az ESS pontokból számolt általános politikai részvétel értékeiben nem találtunk különbségeket.

Az érzelmek tekintetében legfőbb különbség az volt, hogy a bármilyen módon aktívak (akár online, akár offline), sokkal több pozitív érzelemről számoltak be (pl. büszkeség,

2. ábra. Az offline aktivizmus szintjének átlagai a négy csoportnál, 5 fokú skálán jelölve

3. ábra. Az online aktivizmus szintjének átlagai a négy csoportnál, 5 fokú skálán jelölve

remény, felemelő érzés) [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba, $F(3, 137) = 11,621$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,139$]. A passzív csoport a negatív érzelmeket (felháborodás, észlelt igazságtalanság) kevésbé élte át, mint a há-

rom másik csoport, de szignifikáns különbséget találtunk még a keménymag és az aktív csoport között is [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 9,306$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,138$]. A különbség annak

ellenére kimutatható, hogy mindkét csoportban nagyon magas értékeket kaptunk, a keménymag esetében plafonhatás mutatkozott, az aktív csoport átlaga pedig 4,8 felett volt.

A kérdőív instrumentális, ideológiai, morális és közösségi motivációkra vonatkozó itemeket is tartalmazott, de az adatok faktoranalízise, mint korábban említettük, csak két fő faktort tudott azonosítani: egy instrumentális-ideológiai és egy közösségi. A négy klaszterbe tartozók motivációit elemezve, újfent leginkább a passzív csoport különült el a többi csoporttól: az instrumentális/ideológiai motivációkat tekintve mind a keménymagtól, mind az online aktivistáktól [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 7,723$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,136$]; míg a közösségi motivációkat tekintve az aktív csoporttól különbözött [ANOVA, post hoc Tukey-próba $F(3, 137) = 5,770$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,112$].

Az átpolitizált kollektív identitásra vonatkozó kérdéseket elemezve a keménymag és az összes többi csoport, valamint a passzív vs. összes többi csoport között találtunk szignifikáns különbségeket, míg az online aktivisták és az aktív csoport nem különbözött érdemben. Ezek szerint a keménymaghoz tartozók azonosultak leginkább a szervezőkkel, és a passzívak a legkevésbé [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 26,926$, $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,281$]. A tüntetés céljaival való egyetértés mértékét tekintve kevésbé voltak élesek a különbségek, csak a passzív csoport különbözött a többitől [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 8,546$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,114$].

Az eseményben való elköteleződés személyes érintettségére is rákérdeztünk, elkülönítve azokat, akik saját csoportjuk, tehát ingroup érdekeik miatt vettek részt a tüntetésben, azoktól, akik másokért, tehát outgroupért próbáltak tenni. E tekintetben a keménymag

és az aktív csoport, másrészt az online aktivisták és a passzív csoport különbözött szignifikánsan [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 4,658$, $p < 0,005$; $\eta^2 = 0,09$]. Az aktív csoport tagjai, bár ingroup aktivistaként írták le magukat, kevésbé (bár még így is meglehetősen erősen) azonosultak a szervezőkkel, mint a keménymag.

A kérdőív költség-haszon elemzésre vonatkozó kérdéseinek elemzése (a részvétel költségeinek az átélt hátrányokat tekintettük, haszonként pedig a sikeres kimenet percepcióját) érdekes, talán első pillantásra meglepőnek tűnő eredményeket hozott. Az akciót sikeresnek leírók inkább az online aktivisták és a keménymag közül kerültek ki, az aktív csoport nem volt ennyire optimista a passzívakkal egyetemben [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 5,308$, $p < 0,005$; $\eta^2 = 0,104$]. Az átélt hátrányok tekintetében pedig az aktív csoport számolt be több ilyen élményről, mint az összes többi csoport, beleértve a keménymagot is [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 137) = 17,394$, $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,275$].

A passzívak kivételével mindenki erőteljes online közösségi aktivitást mutatott az Egyetemfoglalással kapcsolatosan. Ráadásul az online aktivitás szintje kevésbé mutatott csökkenő tendenciát az idő múlásával, mint az offline részvétel. Azonban találtunk különbségeket ebben a vonatkozásban is: a közösségi média általános percepciója pozitívabb volt az online aktivisták és a keménymag körében, mint a másik két csoportban [ANOVA, post hoc Tukey-próba $F(3, 137) = 6,245$, $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,12$]. A passzív csoport eltért a többitől a közösségi médiával kapcsolatos motivációit tekintve is, sokkal kevésbé használták instrumentális célokra, tehát például az információ megosztására [ANOVA, post hoc Games–Howell-próba $F(3, 130) = 9,816 < 0,000$;

2. táblázat. A klaszterek összehasonlítása
(varianciaanalízis, Tukey- és Games–Howell-féle post hoc próbákkal)

	Keménymag		Aktív		Online aktív		Passzív		Különbségek ($p < 0,001$)
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	
Általános aktivitás	5,72	2,05	5,38	1,84	2,14	2,01	1,86	2,01	KM, A > OA, P
Az aktivitás szubjektív szintje	4,28	0,67	4,00	0,95	2,65	1,13	2,12	1,11	KM, A > OA, P
Pozitív érzelmek	4,08	0,55	3,95	0,75	3,47	0,84	2,91	1,11	KM, A, OA > P
Negatív érzelmek	5,00	0,00	4,86	0,29	4,85	0,44	4,15	1,26	KM > A, KM, A, OA > P
Instrumentális/ ideológiai motiváció*	0,51	0,58	0,08	0,62	0,18	0,74	−,48	1,20	KM, OA > P
Közösségi motiváció*	0,27	1,03	0,47	0,74	−,06	0,93	−,41	1,06	A > P
Azonosulás	4,83	0,30	4,30	0,78	4,03	0,83	2,85	1,21	KM > A, OA, P KM, A, OA > P
Célokkal való egyvetértés	4,67	0,59	4,44	0,84	4,53	0,62	3,69	1,28	KM, A, OA > P
Ingroup	4,39	0,47	4,16	0,72	3,87	1,20	3,48	1,08	KM, A < OA, P
Sikerpercepció	3,28	0,67	2,91	0,64	3,18	0,78	2,57	1,02	KM, OA > P
Hátrányok	0,39	0,50	0,78	0,42	0,18	0,39	0,17	0,38	A > KM, OA, P
Közösségi média percepciója	3,71	0,42	3,41	0,67	3,85	0,51	3,37	0,69	KM, OA < A, P
Közösségi média: instrumentális használat*	0,28	0,45	0,15	0,77	0,25	0,68	−0,63	1,10	KM, A, OA > P
Közösségi média: közösségépítő használat*	0,92	0,69	−0,07	0,84	0,08	0,72	−0,53	0,83	KM > A, OA, P KM, OA > P
BF extravertizáció*	0,49	0,74	0,21	0,92	−0,19	0,83	−0,15	0,99	KM > OA
BF lelkiismeretesség*	−0,32	0,81	−0,27	0,90	0,32	0,79	−0,03	0,92	KM, A < OA

Megjegyzés: Minden különböző betűvel megjelölt átlag szignifikánsan különbözik az egy sorban szereplő többitől $p < 0,05$, *ezekben az esetekben faktorszórával számoltunk. KM: keménymag, A: aktív csoport, OA: online aktív csoport, P: passzív csoport

$\eta^2 = 0,332$]. A közösségi hálózatok szociálisanabb típusú használatának adatait elemezve arra jutottunk, hogy egyrészt a keménymag tért el minden más csoporttól, másrészt a passzív a keménymagtól és az online aktivistáktól. Úgy tűnik, hogy a keménymag volt legsikeresebb abban, hogy a közösségi médiát

közösségépítésre használja, őket követte az online aktivisták csoportja, majd a passzívak. Az aktív csoport egyfajta középútként nem különbözött szignifikánsan egyik csoporttól sem [ANOVA, post hoc Tukey-próba $F(3, 130) = 14,022$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,145$].

A Big Five személyiségdimenziói közül két tényező mentén találtunk különbségeket a klaszterek között. A keménymag érte el a legmagasabb pontszámokat az extravertióban, szignifikáns különbséget mutatva az online aktivistáktól, míg a lelkiismeretesség faktorban fordított volt az összefüggés, az online aktivisták magasabb pontszámot értek el, mint akár az aktív csoport, akár a keménymag [ANOVA, post hoc Tukey-próba az extravertióra: $F(3, 137) = 3,520$; $p < 0,05$; lelkiismeretességre: $F(3, 137) = 4,166$ $p < 0,01$; $\eta^2 = 0,08$].

DISZKUSSZIÓ

Első két hipotézisünkben az általános aktivizmust, az egyéni motivációkat és a közösségimédia-használatot alapul véve jeleztük előre az aktivitás szintjét az Egyetemfoglalás különböző szakaszaiban. Kutatásunk igazolta a változók többségének, de nem mindegyikének a befolyását.

1. Az általános politikai részvétel és az egyéni motivációk pozitívan jósolják be az Egyetemfoglaláson való fizikai részvételt, és negatívan a részvétel csökkenését a tüntetés vége felé haladva.

2. A közösségi média percepció, a közösségi és instrumentális médiahasználat pozitívan jósolja be mind az online, mind az offline részvételt az Egyetemfoglalásban, és negatívan jósolja be a részvétel csökkenését.

A regresszióelemzés eredményei Postmes és Brunsting (2002) kutatásaival összhangban az általános politikai aktivitás erős bejósoló tényező hatását igazolták a tüntetés minden szakaszában, kivételt jelentett ez alól a politikai részvétel pontszáma, amelynek kisebb

és fordított bejósolóereje csak a tüntetés kezdetén volt mérhető. Bár kutatásunk nem szolgált egyértelmű magyarázattal az ESS politikai részvételre vonatkozó tételeinek alacsony szintű bejósolóerejére, a résztvevők kora és a politikáról és aktivizmusról alkotott negatív kép Magyarországon (Göncz, 2012) választ adhat arra, hogy a legelszántabb egyetemfoglalók a politikai részvétel más szintjein miért nem aktívak. Az általános politikai részvétel mellett az egyetlen szilárd és erős prediktor a tüntetőkkel és szervezőkkel való azonosulás segítségével mért átpolitizált kollektív identitás lett, ami egybecseng a kollektív cselekvés több évtizedes szociálpszichológiai kutatásainak eredményeivel (Simon és Klandermans, 2001; Tajfel és Turner, 1979). Az azonosulás növekvő magyarázóereje és az általános részvétel csökkenő befolyása mellett a prediktorok egyéb változásai is megfigyelhetők a tüntetés három szakasza során. A költség csak az első szakaszban jelent meg fontos bejósoló tényezőként (vagyis ekkor volt magas az aktivitása azoknak, akik amúgy költségesnek tekintették a tüntetésben való részvételt), ami arra utal, hogy az Egyetemfoglalás először a kevésbé erősen azonosuló, de egyébként politikailag aktív személyeket vonzotta, hogy részt vegyenek egy különleges társadalmi és politikai eseményen, ők azonban elmaradtak, amikor a költségek nőni kezdtek.

Az, hogy a közösségi média erős prediktorként jelenik meg a későbbi szakaszokban, megvilágítja egyrészt a közösségi média jelentőségét az elhúzódó offline tüntetés fenntartásában (McGarty et al., 2013; Tufekci és Wilson, 2012), másrészt, hogy az internetes információmegosztás mellett a közösség építése az online felületeken szintén szerepet játszik az aktivisták hosszabb távú elköteleződésében.

A második hipotézis az online aktivizmus mértékére és tartosságára tesz előrejelzést. Ha összehasonlítjuk az online aktivizmus prediktorait a különböző szakaszokban, nem találunk nagy különbségeket, hiszen akik az első szakaszban aktívak voltak, azok jellemzően az utolsó szakaszban is aktívak maradtak. Az azonosulás igen, az aktivizmus általában azonban nem jelenik meg az online aktivizmus prediktoraként, ellentmondva Postmes és Brunsting (2002) eredményeinek, akik szerint az online és offline aktivizmus motivációi ebben a vonatkozásban nem különböznek.

A klaszteranalízis segítségével azonosított négy jellegzetes tüntetőcsoport összehasonlítása arra az alapvető kérdésre kínált választ, hogy mi a különbség az elkötelezett és az eseményt elhagyó személyek között. A leghatározottabb választóvonalat a minimálisan bevonódó passzív támogatók és a három másik csoport között találtuk, megerősítve, hogy a tüntetők – függetlenül attól, hogy online vagy offline voltak-e aktívak – és a nem tüntetők jobban különböztek egymástól, mint azok egymástól, akik bármilyen módon részt vettek az eseményen. A passzív csoportot kevésbé azonosuló, érzelmileg kevésbé bevonódó, kevésbé motivált személyek alkották, akik a közösségi médiát kevésbé kedvezően ítélték meg, és kisebb mértékben használták aktivizmusra a másik három csoporthoz képest. A másik nem meglepő választóvonal azok között volt, akik fizikailag is jelen voltak az Egyetemfoglaláson és akik nem, vagyis egyrészt a keménymag és az aktív csoport, másrészt az online aktív és a passzív csoport. A diáktüntetésekben való általános részvétel és a szubjektív aktivitási szint logikusan mutatta ezt a különbséget a részvételben. Ez az elkülönülés az ingroup-outgroup nézőpontokhoz is kapcsolódott,

amit alátámasztott, hogy az első két csoport fiatalabb résztvevőkből állt. Vagyis különbséget találtunk az átpolitizált kollektív identitás által motivált ingroup tüntetők, és az egy véleménycsoportba tartozás által motivált outgroup vagy szimpatizáns tüntetők között. Mivel utóbbiak kisebb mértékben vettek részt és kevésbé azonosultak az Egyetemfoglalókkal, ez valamelyest ellentmond Thomas és McGarty (2009) eredményeinek, akik a véleménycsoportok erejét hangsúlyozzák.

Szinte minden téren erős hasonlóságot találtunk a keménymag és az aktív csoport tagjai között. Ennek ellenére olyan különbségek is mutatkoztak köztük, amelyek megvilágítják a folyamatos jelenlétet igénylő tüntetések melletti elköteleződés néhány fontos aspektusát, és egyben az online és offline aktivizmus kapcsolatát is. Mindkét csoport tagjai ingroup aktivistaként tekintenek magukra és egyenlő mértékben vonódtak be általában a 2011 óta tartó diáktüntetésekbe, viszont a keménymag erősebben azonosult a szervezőkkel és erősebb negatív érzéseket élt át a tüntetéseket kiváltó események kapcsán. Ezek az eredmények kiemelik az átpolitizált kollektív identitás, az észlelt igazságtalanság és az ehhez kapcsolódó érzelmek jelentőségét az aktivitás fennmaradásában (Mazzoni, Zomeren és Cicognani, 2013; van Zomeren et al., 2008). Nem találtunk különbséget a pozitív érzelmekben, az instrumentális/ideológiai és a közösségi motivációkban, ami arra utal, hogy az eseményekhez való pozitív viszonyulás és a tüntetés ideológiai és instrumentális céljainak megélése fontos a kezdeti mobilizációban, de nem képes a hetekig tartó aktivizmust fenntartani. Ez egybevág Blackwood és Louis (2012) eredményeivel, akik azt találták, hogy a siker elérhetőségének percepciója fontos a nem

aktivisták kezdeti mozgósításában, de hosszabb távon a hatékonyság észlelése a sikeresség lehetőségénél szorosabban összefügg a mozgalom építésének észlelésével.

3. Az extraverzió pozitívan jósolja be mind az online, mind az offline aktivizmust. A nyitottság pozitívan, a barátságosság és neuroticizmus pedig negatívan jósolja be a fizikai részvételt. A közösségimédia-használat és a lelkiismeretességre vonatkozó összefüggések alapján kérdésünk, hogy a lelkiismeretesség bejósolja-e, illetve hogyan jósolja be az online aktivizmust.

A regresszióelemzés során a személyiségtevezők közül a lelkiismeretesség szignifikáns negatív prediktornak bizonyult a tüntetés középső és végső szakaszában, de az Egyetemfoglalás első szakaszában még nem jelent meg. A klaszterek közötti varianciaanalízis eredményeiben a lelkiismeretesség elkülönítette az online aktivistákat mind az aktív csoporttól, mind a keménymagtól, miközben nincs egyértelmű kapcsolat ezen személyiségvonás és az aktivizmus között a szakirodalomban (Brandstätter és Opp, 2013). Valószínűleg éppen azért, mert a személyiség sokkal kisebb szerephez jut a sokat vizsgált mobilizációban, mint a kitartás szempontjából.

Nem zárhatjuk ki, hogy a lelkiismeretesség vonása egyszerűen azért magasabb az online aktivistáknál az Egyetemfoglalásban fizikailag is részt vevő csoportokhoz képest, mivel jelentős korkülönbség is van a csoportok között, és ez azon személyiségjellemzők egyike, amely a kor előrehaladtával megnő (Srivastava, John, Gosling és Potter, 2003). Ugyanakkor ez a különbség azzal is összefügghet, hogy az offline résztvevők könnyebben félretették egyéb elfoglaltságaikat és töltöttek jelentős időt a tüntetéssel, ami fo-

lyamatos jelenlétet igénylő tüntetések egyik fontos feltétele lehet. Az eredmények tehát arra utalnak, hogy az online aktivisták semmiképp nem tekinthetők egyszerű klikktivistáknak, akik az offline aktivizmust minimális energiát igénylő klikkeléssel és megosztásokkal helyettesítik, sokkal inkább arról lehet szó, hogy ha személyesen nem is tudnak/akarnak részt venni a tüntetésen, mégis az online akciókhoz csatlakozva eleget tudnak tenni társadalmi kötelességüknek egy általuk jelentősnek tartott ügy kapcsán. Ez alapján feltételezhetjük azt is, hogy ha számukra nem lett volna lehetőség arra, hogy az interneten támogassák az eseményeket, akkor talán egyáltalán nem is vettek volna részt.

A regresszióelemzés eredményeiben a barátságosság (mindig kedvesnek és segítőkésznek lenni) negatív bejósolóereje a tüntetés online formáinak középső és utolsó szakaszában összhangban van a személyiség és politikai részvétel összefüggéséről szóló eredményekkel (Brandstätter és Opp, 2013), azonban hiányzik a közösségimédia-használat szakirodalmából (Correa et al., 2010; Hughes et al., 2012; Ryan és Xenos, 2011). Ez arra utalhat, hogy az online aktivizmus közelebb áll az aktivizmushoz, mint más nem politikai tartalmú online tevékenységekhez.

Az extraverzió nem mutat olyan erős összefüggést, amelyet vártunk a személyiség és a közösségimédia-használat szakirodalma és a személyiség kollektív cselekvésben betöltött szerepeinek vizsgálata alapján (Brandstätter és Opp, 2013; Correa et al., 2010; Hughes et al., 2012; Ryan és Xenos, 2011). A regresszióelemzésben a tüntetés egyetlen offline vagy online szakaszában sem volt szignifikáns hatása a részvételre, így az extraverzióra vonatkozó hipotézist nagyrészt el kell utasítanunk. Ugyanakkor az aktivitási szint klasztereinek varianciaanalízissel tör-

ténő összehasonlítása azt mutatta, hogy a keménymag és az online aktív csoport között szignifikáns különbség mutatkozik az extravertió szintjében. A mind offline és online, illetve a csak online magas aktivitást mutató résztvevők közötti különbség az extravertió dimenziójában összefügghetett akár az Egyetemfoglalás sajátos eseményével is: az esemény egy zárt, de nyilvános térben zajlott, ami társas interakciókat és részvételt követelt, kamerák jelenlétében. Azonban nem találtunk összefüggést sem a tapasztalatokra való nyitottsággal, sem a neuroticizmussal a tüntetés különböző szakaszait vizsgáló regresszióelemzésben, sem a különböző csoportokat összehasonlító varianciaanalízis során, ellentmondva néhány személyiségről és aktivizmusról szóló eredménynek (Brandstätter és Opp, 2013; Correa et al., 2010; Hughes et al., 2012; Ryan és Xenos, 2011).

Bár nem minden személyiségdimenzióban találtunk különbségeket, úgy gondoljuk, hogy még ezek az eredmények is azt mutatják, hogy a személyiségtényezőket nem szabad teljes mértékben figyelmen kívül hagyni a folyamatos jelenlételet igénylő politikai akciók magyarázatakor, mivel a személyiségvonások és a részvétel különböző mértéke és formái között világos kapcsolatot találtunk. Sőt, éppen személyiség-önjellemezésekből érthetjük meg, hogy az online aktivisták nem potenciális résztvevői egy olyan eseménynek, mint az Egyetemfoglalás, és hogy a közösségi média megadja a lehetőséget, hogy a „nem aktivista” személyiséggel rendelkező személyekből, akik osztoznak az offline tüntetők legtöbb motivációjában, online aktivisták váljanak. Nem szabad tehát alábecsülni az online aktivisták szerepét az információ terjesztésében, a támogatás kifejezésében és az események szervezésében nyújtott segítségben, mivel ők nem az offline

tüntetés helyettesítik, hanem megtalálják az akcióhoz való csatlakozás lehetőségét az online formákon keresztül.

4. A költség-haszon elemzés a részvétel hanyatlását jobban jósolja be a kevésbé azonosuló résztvevők esetében, mint az erősen azonosulóknál.

A regresszióelemzés azt mutatja, hogy a kezdeti mobilizációnál azok a résztvevők is jelen vannak, akik a tüntetéseken való részvétellel járó hátrányokat említik. A klaszterek varianciaanalízissel történő összehasonlítása pedig ezt kiegészítve azt erősíti meg, hogy a részvétel következtében megtapasztalt hátrányok (költségek) az aktív csoportnál jelentkeznek a legnagyobb mértékben, továbbá a tüntetés sikerének értékelésében is éppen ők voltak szignifikánsan kevésbé optimisták, mint a keménymag tagjai. A csoportok közötti különbség azt mutatja, hogy a gyengébb mobilizáló érzelmek és kevésbé erős azonosulás mellett a résztvevők költség-haszon elemzésbe bocsátkoztak, ami az offline részvétel csökkenéséhez vezetett az online aktivitás fennmaradása mellett. Ugyanakkor ezt a váltást maguk a résztvevők feltehetőleg nem értékelték visszaesésként, mivel az aktív csoport tagjai magukat éppolyan aktívnek látták, mint a keménymag saját magát.

A keménymag és az aktív csoport közötti különbségek részben alátámasztották a negyedik hipotézist, vagyis azt, hogy a költség-haszon elemzés megjósolja az offline részvétel csökkenését, kivéve a legerősebben azonosulók és a legaktívabb csoport esetében (van Zomeren és Spears, 2009). Mégsem mondhatjuk, hogy a költség-haszon elemzésekre fogékonyak esetén az azonosulás gyenge, mivel magas és még magasabb azonosulással jellemezhető személyek közötti különbségről van szó.

Vagyis a költség-haszon elemzés az ingroup aktivisták egy olyan csoportjára volt jellemző, akik nem kaptak annyi megerősítést a mobilizációhoz a negatív érzelmekből, azonosulásból vagy közösségimédia-használatból, hogy offline is aktívak maradjanak. Számukra a közösségi média egy kivezető utat kínált az aktivizmusból, a nélkül az élmény nélkül, hogy háttér fordítanak az ügynek (mivel a szubjektív aktivitási szint ugyanolyan magas náluk, mint a keménymagnál). Ezzel szemben a keménymag számára az online aktivizmus önmagában is közösségi élményt és megerősítést adott, ezáltal akár fizikailag voltak a nagyelődoban, akár a számítógép előtt ültek, megerősítést érezhettek a részvétellel kapcsolatban. A közösségi média közösségépítő funkciója a tüntetés melletti kitartás erős prediktora, hiszen bejósolja az offline részvételt a tüntetés utolsó szakaszában, és megkülönböztető jellemzője a keménymagnak a többi három csoporttal összehasonlítva. A keménymag hosszantartó elköteleződése ezért a mozgalom kiépülésének megerősítő (empowering) hatásával is magyarázható, szembeállítva őket az aktív csoporttal, akik ennek hiányában éppen egyfajta „disempowerment” érzést, a hatékonyság elvesztésének az érzését élhették meg (Drury et al., 2005).

A KUTATÁS KORLÁTAI

Az Egyetemfoglalás egyedülálló alkalmat teremtett a politikai aktivizmus folyamatos jelenlétet igénylő formájának tanulmányozására. Ezzel együtt azonban a konkrét esemény sajátos társadalmi, politikai és történeti kontextusba ágyazódott, és emiatt ered-

ményeink korlátozott mértékben általánosíthatók csak. Az, hogy az Egyetemfoglalás „esztétikája” (tüntetési formák, szimbólumok, internetes jelenlét) nagymértékben hasonlított más egyetemfoglalások és politikai tüntetések foratókönyveire szerte a világban, vagyis a tüntetési kultúra globalizációja mégis hozzájárul az eredményeink általánosíthatóságához. Továbbá a meglévő szociálpszichológiai magyarázatok alkalmassága szintén alátámasztja, hogy az Egyetemfoglalás jól illeszkedik más, a szociálpszichológia által vizsgált tüntetések közé.

Az adatokat 5 hónappal azután gyűjtöttük, hogy az egyetemfoglalók egyezségezt kötötték az egyetem vezetésével és elhagyták a nagyelődöt. Mivel adatgyűjtésünk retrospektív volt, az Egyetemfoglalással kapcsolatos személyes visszaemlékezést befolyásolhatták az újrabelbeszélések és az esemény médiareprezentációja is, amelyeket nem kontrollálhattunk ebben a kutatásban.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy az eredményeink korrelációs számításokon alapulnak, ezért nem képesek a változók közötti ok-okozati összefüggések feltárására. Például a költség-haszon elemzés szerepe az offline aktivizmus online aktivizmusra történő leváltásában valójában nem biztos, hogy az általunk vázolt ok-okozati összefüggésben áll egymással, elképzelhető, hogy egy cselekvés utólagos igazolásáról van szó. Illetve ahogy van Zomeren, Leach és Spears (2010) kísérlete mutatja, a csoport hatékonyságára vonatkozó hiedelmek inkább okai, mint következményei lehetnek az átpolitizált kollektív identitásnak, tehát a hatékonyságértékeléstől függő költség-haszon számítások egyaránt lehetnek az alacsonyabb azonosulás előzményei és következményei is.

KONKLÚZIÓ

Kutatásunknak egyaránt vannak politikai és elméleti implikációi. A politikai implikációi a tanulmány alapjául szolgáló konkrét eseményből fakadnak, hiszen nem indifferens, hogy a vizsgált esemény egy kormányellenes diáktüntetés volt, világos politikai értékek és ideológiai szempontok vezérelték, miközben konkrét instrumentális célokat is kitűztek maguk elé. Azt a politikai alapkérdést tehát részben meg tudjuk válaszolni a kutatásunk alapján, hogy a hosszantartó, folyamatos jelenlétet igénylő politikai tüntetések fennmaradásában a közösségi média milyen szerephez jut ma Magyarországon, hiszen a válaszokból kiderült, hogy az ügy iránt elkötelezett, a szervezőkkel nagyon erősen azonosuló csoport kitartása mögött a közösségi média közösségépítő használata kiemelkedő szerephez jutott. Magyarán az ismert szociálpszichológiai motívumok mellett a közösségi média mobilizáló erejével az aktuális magyarországi kontextusban is számolnunk kell, az eddig feltárt szélsőjobboldali mozgósítás ténye mellett (Bartlett et al., 2012). A kutatás azonban még a magyarországi helyzet tükrében is egy nagyon speciális eseményre korlátozódott, ráadásul néhány egyedi akción túl az országban eddig kevés példáját találtuk a hosszantartó, tehát éjjel-nappal fenntartott politikai tüntetési formáknak, ahol a résztvevők száma meghaladta az egy-két főt, így a kutatásunk elsősorban a politikai akciók e formájának a lehetőségére tudott rávilágítani.

A kutatásból levonható elméleti következtetések többféleképpen is kiegészítik a kollektív cselekvés eddigi szociálpszichológiai magyarázatait. Eredményeink megmutatják, hogy az online aktivizmus egyrészt felfogható mobilizáló tényezőként, azáltal, hogy be tud vonni nem aktív embe-

reket a politikai részvételbe, másrészt megjelenik mint az offline aktivizmus alternatívája. Tehát nem a közösségi média, hanem annak specifikus használati módjai határozzák meg, hogy az internet a hosszantartó politikai tüntetések motorja vagy alternatívája lesz-e (Alberici és Milesi, 2012). A közösségi média instrumentális használata nem tűnik elegendőnek a fizikai térben való részvétel fenntartásához, ahhoz ki kell egészülnie a közösségépítés funkciójával is, ugyanis önmagában a közösségimédia-használat, amennyiben hiányzik belőle a közösségépítő funkció, nem lesz képes visszahozni a támogatókat a tüntetés offline világába (hasonló konklúziót von le pl. Nam, 2012 is).

Kutatásunk megerősítette azt a kiinduló feltételezést, hogy az egyszeri vagy ismétlődő politikai akciókban való részvétel szociálpszichológiai magyarázóelvi mellett ki kell dolgozni a folyamatos jelenlétet igénylő politikai tüntetések magyarázóelveit is. Mivel a közvetlen magyarázóelvek nem álltak rendelkezésünkre, így az elköteleződés-elfordulás (van Stekelenburg és Klandermans, 2010) és a részvétellel járó megerősítés (empowerment) elméleteiből (Drury és Reicher, 2005; Hornsey et al., 2006; van Zomeren, 2013) indultunk ki, és eredményeink alapján ezeket az elméleteket tudtuk a hosszantartó, folyamatos jelenlétet igénylő politikai tüntetési formák specifikumaihoz adaptálni. Eredményeink szerint a kitartás nagyobb mértékben függ az elkötelezett és erősen azonosuló résztvevőktől, mint a kezdeti részvétel, mivel a tüntetés kezdetén még viszonylag nagy számmal jelennek meg a közvetlen instrumentális és közösségi motívumok mentén mobilizálódott résztvevők, akik a részvétel pozitív oldalát keresik, és elfordulnak az offline részvételtől a költségek növekedésével. Mivel a kutatás a kitartó részvétel kapcsán

negatív összefüggést tárt fel a lelkiismeretességgel és pozitív összefüggést az extra-verzióval, úgy gondoljuk, hogy ez a típusú tüntetés nem minden politikailag elkötelezett és motivált szimpatizáns számára vonzó, hanem csak azoknak, akik a mindennapi kötelességeiket félre tudják tenni, és nem okoz nehézséget számukra egy nyilvános társas eseményen való részvétel. Mindezek alapján kijelenthető, hogy a folyamatos részvétel és a hosszantartó politikai tüntetések mögött stabil (személyiségbeli és közösségimédia-használattal összefüggő) és helyzeti tényezők (az esemény által kiváltott motivációk) állnak, amelyek elkülönítik ezt a típusú akciót az egyszeri politikai tüntetési formáktól.

A három vizsgált területen – a motivációk, a közösségimédia-használat és a személyiség – talált eredményeink világosan megmutatják az összefüggések meglétét, de az ok-okozati kapcsolatot nem tudják megvilágítani, így ennek feltárása a jövőbeli kutatások feladata lesz. Amennyiben megértjük az online és offline aktivizmus és a folyamatos jelenlétet igénylő politikai tüntetési részvétel összefüggéseinek irányát is, azzal jelentős előrelépést tehetünk nemcsak a kollektív cselekvés elmélet magyarázóelvéinek terén, de azokért a társadalmi célokért is, amelyek elérésére e politikai akciók szerveződnek.

SUMMARY

THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN POLITICAL PROTESTS REQUIRING CONTINUOUS PRESENCE

The social psychological analysis of the 2013 University Occupation in Budapest

Background and aims: Political protests have gone through tremendous changes recently, and social media has become the primary platform for organization and mobilizing political debates. Social psychological explanations of collective action focusing mainly on individual motivations now need to take into account the role of social media as well (McGarty et al., 2013). Furthermore, not only the forms of mobilization have changed, but there is a worldwide growth in political protests that require continuous participation in contrast with one-off events. Our research seeks to answer the question how endurance is determined by individual motivations, personality and social media use. We strived to answer this question in connection with the 44-day-long University Occupation in Budapest (2013). *Methods:* We conducted a questionnaire (N = 141) to analyze the level of participation in the first, middle and last phase of the protest, and compare it to individual motivations (politicized collective identity, emotions, motivations), social media use and personality self-descriptions. *Results:* Using linear regression analysis, general political activism and identification were identified as the strongest predictors of participation in all three phases, but specific predictors of endurance were the community reinforcement function of social media positively, and conscientiousness negatively. Different types of participants were distinguished with the help of cluster analysis, and their

comparisons underlined the significance of different motivational constellations. *Discussion*: Our results about the motivations, social media use and personality clearly show that political protests that require the continuous presence need distinct explanations that build upon existing social psychological theories of collective action.

Keywords: political activism, collective action, online activism, student protests, social media

IRODALOM

- ALBERICI, A. I., MILESI, P. (2012): The Influence of the Internet on the Psychosocial Predictors of Collective Action. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23(5), 373–388.
- AMIEL, T., SARGENT, S. L. (2004): Individual differences in Internet usage motives. *Computers in Human Behavior*, 20(6), 711–726.
- BARTAL, A. M. (2011): Egy (önkéntes) év – sok kérdés. Konferencia-előadás: *Az önkéntességtől az aktív állampolgárságig*. Budapest.
- BARTLETT, J., BIRDWELL, J., KREKÓ, P., BENFIELD, J., GYÖRI, G. (2012): *Populism in Europe: Hungary*. Demos, London.
- BLACKWOOD, L. M., LOUIS, W. R. (2012): If it matters for the group then it matters to me: Collective action outcomes for seasoned activists. *British Journal of Social Psychology*, 51(1), 72–92.
- BLIUC, A. M., MCGARTY, C., REYNOLDS, K., MUNTELE, D. (2007): Opinion-based group membership as a predictor of commitment to political action. *European Journal of Social Psychology*, 37(1), 19–32.
- BRANDSTÄTTER, H., OPP, K. D. (2013): Personality Traits („Big Five”) and the Propensity to Political Protest: Alternative Models. *Political Psychology*. Online first publication, DOI: 10.1111/pops.12043
- CARTY, V., ONYETT, J. (2006): Protest, cyberactivism and new social movements: The reemergence of the peace movement post 9/11. *Social Movement Studies*, 5(3), 229–249.
- CHRISTENSEN, H. S. (2011): Political activities on the Internet: Slacktivism or political participation by other means? *First Monday*, 16.
- COMUNELLO, F., ANZERA, G. (2012): Will the revolution be tweeted? A conceptual framework for understanding the social media and the Arab Spring. *Islam and Christian–Muslim Relations*, 23(4), 453–470.
- CORCORAN, K. E., PETTINICHIO, D., YOUNG, J. T. N. (2011): The context of control: A cross-national investigation of the link between political institutions, efficacy, and collective action. *British Journal of Social Psychology*, 50(4), 575–605.
- CORREA, T., HINSLEY, A. W., DE ZÚNIGA, H. G. (2010): Who interacts on the Web?: The intersection of users’ personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 247–253.
- DRURY, J., COCKING, C., BEALE, J., HANSON, C., RAPLEY, F. (2005): The phenomenology of empowerment in collective action. *British Journal of Social Psychology*, 44(3), 309–328.

- DRURY, J., REICHER, S. (2005): Explaining enduring empowerment: A comparative study of collective action and psychological outcomes. *European Journal of Social Psychology*, 35(1), 35–58.
- ELLISON, N. B., STEINFELD, C., LAMPE, C. (2007): The Benefits of Facebook „Friends”. Social Capital and College Students’ Use of Online Social Network Sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143–1168.
- ELTANTAWY, N., WIEST, J. B. (2011): Social media in the Egyptian revolution: Reconsidering resource mobilization theory. *International Journal of Communication*, 5, 1207–1224.
- FARKAS, D., OROSZ, G. (2013): The link between ego-resiliency and changes in Big Five traits after decision making: The case of Extraversion. *Personality and Individual Differences*, 55(4), 440–445.
- GÖNCZ, B. (2012): Political Activity and Civic Participation in Hungarian Society and for Immigrants. In GÖNCZ, B., LENGYEL, G. TÓTH, L. (eds.): *Migrants and the Hungarian Society. Dignity, Justice and Civic Integration*. Corvinus University, Budapest. 203–234.
- GOSLING, S. D. (2009): The ancient psychological roots of Facebook behavior. *The Harvard Business Review*, 3. <http://blogs.hbr.org/2009/03/the-ancient-psychological-root/> (Letöltve: 2014. február).
- HAMBURGER, Y. A., BEN-ARTZI, E. (2000): The relationship between extraversion and neuroticism and the different uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, 16(4), 441–449.
- HORNSEY, M. J., BLACKWOOD, L., LOUIS, W., FIELDING, K., MAVOR, K., MORTON, T. WHITE, K. M. (2006): Why Do People Engage in Collective Action? Revisiting the Role of Perceived Effectiveness. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(7), 1701–1722.
- HUGHES, D. J., ROWE, M., BATEY, M., LEE, A. (2012): A tale of two sites: Twitter vs. Facebook and the personality predictors of social media usage. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 561–569.
- JOINSON, A. N. (2008): *Looking at, looking up or keeping up with people? Motives and use of facebook*. Paper presented at the Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems, Florence, Italy.
- KERN T., SZABÓ A. (2011): A politikai közéleti részvétel alakulása Magyarországon, 2006–2010. In TARDOS R., ENYEDI Zs., SZABÓ A. (eds.): *Részvétel, képviselet, politikai változás. Demokrácia Kutatások Központja Közhasznú Alapítvány*, Budapest. 1–6.
- KLANDERMANS, B. (1984): Mobilization and participation: Social-psychological expansions of resource mobilization theory. *American Sociological Review*, 49(5), 583–600.
- MCGARTY, C., THOMAS, E. F., LALA, G., SMITH, L. G. E., BLIUC, A.-M. (2013): New Technologies, New Identities, and the Growth of Mass Opposition in the Arab Spring. *Political Psychology*. (Online First)
- MONDAK, J. J., HIBBING, M. V., CANACHE, D., SELIGSON, M. A., ANDERSON, M. R. (2010): Personality and civic engagement: An integrative framework for the study of trait effects on political behavior. *American Political Science Review*, 104(1), 85–110.
- NAM, T. (2012): Dual effects of the internet on political activism: Reinforcing and mobilizing. *Government Information Quarterly*, 29, 90–97.

- POSTMES, T., BAYM, N. (2005): Intergroup dimensions of the Internet. In HARWOOD, J. GILLES, H. (eds.): *Intergroup communication: Multiple perspectives*. Peter Lang Publishers, New York. 213–238.
- POSTMES, T., BRUNSTING, S. (2002): Collective Action in the Age of the Internet Mass Communication and Online Mobilization. *Social Science Computer Review*, 20(3), 290–301.
- RAINIE, L., SMITH, A., SCHLOZMAN, K. L., BRADY, H., VERBA, S. (2012): Social media and political engagement. *Pew Research Center's Internet & American Life Project*, Washington D.C.
- REICHER, S. D. (1984): The St. Pauls' riot: An explanation of the limits of crowd action in terms of a social identity model. *European Journal of Social Psychology*, 14(1), 1–21.
- ROSS, C., ORR, E. S., SISIC, M., ARSENEAULT, J. M., SIMMERINGG, M. G., ORR, R. R. (2009): Personality and motivations associated with Facebook use. *Computers in Human Behavior*, 25(2), 578–586.
- RYAN, T., XENOS, S. (2011): Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1658–1664.
- SIMON, B., KLANDERMANS, B. (2001): Politicized collective identity: A social psychological analysis. *American Psychologist*, 56(4), 319–331.
- STEKELENBURG, J. VAN, KLANDERMANS, B. (2010): Individuals in movements. In: KLANDERMANS, B., ROGGEBAAND, C. (eds.): *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. Springer, New York. 157–204.
- STEKELENBURG, J. VAN, KLANDERMANS, B., DIJK, W. W. VAN (2009): Context matters: Explaining how and why mobilizing context influences motivational dynamics. *Journal of Social Issues*, 65(4), 815–838.
- STEKELENBURG, J. VAN, WALGRAVE, S., KLANDERMANS, B., VERHULST, J. (2012): Contextualizing Contestation: Framework, Design, and Data. *Mobilization: An International Quarterly*, 17(3), 249–262.
- STÜRMER, S., SIMON, B. (2004): Collective action: Towards a dual-pathway model. *European Review of Social Psychology*, 15(1), 59–99.
- TAJFEL, H., TURNER, J. C. (1979): An integrative theory of intergroup conflict. In AUSTIN, W. G., WORCHEL, S. (eds.): *Psychology of Intergroup Relations*. Brooks/Cole, Monterey, CA. 33–47.
- THOMAS, E. F., MCGARTY, C. A. (2009): The role of efficacy and moral outrage norms in creating the potential for international development activism through group-based interaction. *British Journal of Social Psychology*, 48(1), 115–134.
- TUFEKCI, Z., WILSON, C. (2012): Social media and the decision to participate in political protest: Observations from Tahrir Square. *Journal of Communication*, 62(2), 363–379.
- TUTEN, T. L., BOSNIAK, M. (2001): Understanding Differences in Web Usage: The Role of Need for Cognition and the Five Factor Model of Personality. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 29(4), 391–398.
- ZOMEREN, M. VAN (2013): Four Core Social-Psychological Motivations to Undertake Collective Action. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(6), 378–388.

- ZOMEREN, M. VAN, IYER, A. (2009): Introduction to the social and psychological dynamics of collective action. *Journal of Social Issues*, 65(4), 645–660.
- ZOMEREN, M. VAN, POSTMES, T., SPEARS, R. (2008): Toward an Integrative Social Identity Model of Collective Action: A Quantitative Research Synthesis of Three Socio-Psychological Perspectives. *Psychological Bulletin*, 134(4), 504–535.
- ZOMEREN, M. VAN, SPEARS, R. (2009): Metaphors of protest: A classification of motivations for collective action. *Journal of Social Issues*, 65(4), 661–679.
- ZAAL, M. P., LAAR, C. VAN, Stahl, T., ELLEMERS, N., DERKS, B. (2012): Social change as an important goal or likely outcome: How regulatory focus affects commitment to collective action. *British Journal of Social Psychology*, 51(1), 93–110.